

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Адыгэ Республикэм и Лышхъхъэм Тхаклушынэ Аслъан республикэм шызэлъашэрэ усаклоу ыкIи прозаикэу, адыгэ лъэпкъыр зэрыгушхорэ Къуекъо Налбый ишхъхъэусэу Жаннэ тыгъуасэ Iуклагъ. Къо-

кыпIэм шыпсэурэ лъэпкъхэм искусствэхэмкIэ и Къэралыгъо музей и Темыр-Кавказ къутамэу Мыекъуапэ дэтым ипашэ игуадзэу ащ Iоф ешIэ. Н. Къуекъом итхыгъэхэр зыщызэхэу гъоэгъэ томи 8 хъурэм иапэ-

рэ томищ АР-м и Лышхъхъэ шлухъафтынэу ритыгъ.

— Адыгэ литературэм чыпIэшхо шызыубытырэ усаклохэм, тхаклохэм Налбый ащыщ, — кыIуагъ Тхаклушынэ Аслъан. — Цыфыны-

Лышхъхъэм и IофшIэгъу зэIукIэгъухэр

гъэшхо, адыгагъэ хэлъыгъ, шхъэкIафэр кыылэжыгъ, илъэс зэкIэлъыкIохэм мыпшъыжъэу лъэпкъым фэлэжъагъ.

Къуекъо Жаннэ кызэриIуагъэмкIэ, тхылхэм якъыдэгъэкIынкIэ АР-м и Правительствэ IэпыIэгъу кыфэхъугъ. Зэрагъэ-нэфагъэмкIэ, томи 4-р — урысыбзэкIэ, адри 4-р адыгабзэкIэ агъэхъазырыштых. Апэрэ томищыр 2011-рэ илъэсым кыхаутыгъ, илъэсэу тызыхэтым джыри томи 3 кыдагъэкIышх, кьэнэрэ томи 2-р 2013-рэ илъэ-

сым, Налбый ыныбжъ илъэс 75-рэ зыщыхъуштым ехъулIэу хъазырыштых. Апэрэ томищым илъэтегъэуцо бжыхъэм Москва ыкIи Мыекъуапэ ащызэхашэнэу ары гухэлъэу яIэр.

Налбый итворчествэ зикIэсэ цIыфэу Адыгеим исыр зэрэбэр кыдалыгътэзэ тхылхэм якъыдэгъэкIынкIи, нэмыкI лъэныкхэмкIи амалэу шыIэмкIэ тапэкIи IэпыIэгъу зэрафэхъушхэр республикэм ипашэ Къуекъо Жаннэ рилуагъ.

ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.

КъафэгъушIуагъ

КIэлэеджаклохэм я Всероссийскэ олимпиадэ ия III-рэ чыпIэуцугъо шытекIуагъэхэмрэ ащ шыагъэунэфыкыгъэхэмрэ ыкIи адыгабзэмкIэ республикэ олимпиадэм анахъ шIэныгъэ дэгъухэр кыщызыгъэлъэгъуагъэхэм тыгъуасэ АР-м и Лышхъхъэу Тхаклушынэ Аслъан афэгъушIуагъ.

А хъугъэ-шIагъэм фэгъэхъыгъэ зэIукIэгъум къекIолагъэх кIэлэеджаклохэр, ахэм якIэлэегъаджэхэр, гъэсэнэгъэмкIэ район ыкIи кьэлэ гъэIорышIаплэхэм япашэхэр ыкIи нэмыкIхэр.

Олимпиадэхэм зэкIэмкIи кIэлэеджэкIо 727-рэ предмет 19-кIэ ахэлэжъагъ. Ахэм ащыщэу 199-р атекIуагъ ыкIи хагъэунэфыкыр чыпIэхэр къахыгъэх.

ЗэIукIэгъур кызэIуихызэ, республикэм и Лышхъхъэ кызэIукIагъэхэм къафэгъушIуагъ, кIэлэеджаклохэм, кIэлэегъаджэхэм, ны-тыхэм зэрафэразэр кыIуагъ. ЗишIэ шIэгъошIухэу, акъыл кIуачIэ зиIэхэм республикэр зэрашъугъырэм кыкIигъэтхыгъ.

— Тиреспубликэ икIыгъэу нэмыкI чыпIэхэм ащеджэрэ ныбжыкIэхэм саIукIэу, садэгъушIэу кыхэкIы. ЗэдэгъушIэгъур гъэшIэгъонэу ыкIи чэфэу макIо Адыгеим къагъэзжышхт-къамыгъэзжышхтымкIэ сяупчIыфэ. Ащ тызынэсыкIэ, ныбжыкIэхэм анэгъухэм чэфыр акIэкIы. Шъо тыдэ шъушхеджэми, кьэжъугъэзжынынэу тыкышъушхэгъуы, — кыIуагъ Лышхъхъэм.

ЕтIанэ Тхаклушынэ Аслъан игуапэу къафэгъушIуагъ ыкIи республикэм и Лышхъхъэ и Рэзэныгъэ тхылхэмрэ шлухъафтынхэмрэ къаритыгъэх олимпиадэхэм предметитIукIэ ыкIи нахъыбэкIэ ахэлэжъагъэхэу, текIоныгъэ къащыдзыхыгъэхэм. Ахэм ащыщых Мыекъопэ лицееу № 19-м ия 9-рэ класс шеджэу Филипп Валиулиныр.

Ар предметитIукIэ олимпиадэхэм ахэлэжъагъ. Мыекъопэ гимназиеу № 22-м иеджаклоу Дмитрий Чулковыри предметитIукIэ, мы еджапIэм ия 10-рэ класс шеджэрэ Апыщ Асие предметитIукIэ олимпиадэхэм ахэлэжъагъэх. Красногвардейскэ гимназиеу № 1-м кыкIыгъэ Аульэ Артем предметитIукIэ олимпиадэхэм хэлэжъагъ. ЗэкIэмкIи нэбгырэ 25-мэ ацIэ кыралозэ кыдашъыгъэх ыкIи Лышхъхъэр афэгъушIуагъ, ахэм ахэтэу сурэти зытыраригъэхыгъ.

ЕтIанэ республикэм ипашэ зэрэфэразэхэр кыIуагъ зыфэгъушIуагъэхэм ащыщхэу ЗекIогъу Тимур (Мыекъуапэ), Татьяна Пономаревам (Мыекъопэ район), Аульэ Артем (Красногвардейскэ район) ыкIи Мамырыкыо Дианэ (Кошхъэблэ район).

Ахэм ауж зы предметкIэ олимпиадэхэм ащытекIуагъэхэм къафэгъушIуагъ АР-м гъэсэнэгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ иминистрэу Хъуажэ Аминэт.

Тыгъуасэ мы зэIукIэгъум кырагъэблэгъагъэ пэпчъ ышIэ шхъафэу къепIон тефэ. Ау нэбгырэ 200 фэдызым ацIэ къетIонэу хъурэп. Арэу шытми, ныбжыкIэхэм тафэгъушIо, еджэным джыри гъэхъагъэхэр щашIынхэу афэтэлэ.

СИХЪУ Гоцнагъу.

2012-рэ илъэсым иятIонэрэ мэзих
гъэзеткIэтхэгъур макIо!

«АДЫГЭ МАКЪЭМ»
иныбджэгъу лъаплэхэр!

Лъэпкъ гъэзетыр кызытхыкIы зышIонгъохэм апае федеральнэ почтэм икьутамэу Адыгэ Республикэм шыIэм иотделениехэм, 000-у «Адыгея-Интерсвязь» зыфиIорэм икиоскхэм ыкIи «Адыгэ макъэм» иредакция дэжъ шыт киоскым яIофшIэн рагъэжъагъ.

Почтэм иотделениехэм мыщ фэдэ уасэхэмкIэ лъэпкъ гъэзетым шъуащыкIэтхэн шъулъэкIышх:

— сомэ 398-рэ чапыч 16-кIэ — тхъамафэм 5 кыдэкIэу нэкIубгъуий хъурэ гъэзетэу 52161-рэ индекс зилэм;

— сомэ 380-рэ чапыч 04-кIэ — фэгъэкIотэныгъэ зилэхэм апае 52162-рэ индекс зилэм;

Мыекъуапэ шыпсэурэ гъэзетеджэхэр! «Адыгэ макъэм» иредакция дэжъ шыт киоскым индексхэу 52161-рэ, 52162-рэ, 14289-рэ зилэхэм сомИ 140-кIэ шъуащыкIэтхэн шъулъэкIышх. (Мыщ шыкIатхэхэрэм киоскым гъэзетыр ежъ-ежырэу чIахыжъзэ ашIышх).

ООО-у «Адыгея-Интерсвязь» икиоскхэм тигъэзетхэм зэкIэми сомИ 150-кIэ шъуащыкIагъэтхэшт. (КIатхэхэрэм гъэзетыр киоскым чIахыжъызэ ашIышх).

Къалэу Мыекъуапэ дэт хызмэтшIаплэхэу, организациехэу, учреждениехэу корпоративнэ шIыкIэм тетэу гъэзет экземпляр 15-м кышчымыкIэу кызытхыкIы зышIонгъохэр редакцием сомэ 200-кIэ шыкIэтхэнхэ алъэкIышх.

Университетхэу, институтхэу, еджапIэхэу корпоративнэ шIыкIэм тетэу гъэзет экземпляр 20-м кышчымыкIэу кызытхыкIын зимурадхэр редакцием сомИ 150-кIэ шыкIэтхэнхэ алъэкIышх.

Ныбджэгъу лъаплэхэр, шъукIатх лъэпкъ гъэзетым!

Республикэм ит гурыт еджаплэхэм яя 9 — 11-рэ классхэм арыс клэ-лэеджаклохэм азыфагу щыклогъэ зэ-нэкъокъухэм яклэхуэр зэфэхьысыжы-гъэх. Хагъэунэфыкырэ чыплэхэр кыдэзыхыгъэхэм джырэблагъэ Мыекъопэ къралыгъо технологическэ университетым шафэгү-шлуагъэх. Иофтхьабзэм клэщакло фэхъугъ общест-веннэ организациеу сабыи-бэ зэрыс унагъохэу Урысы-ем шыпсэхуэрэм яобъеди-нениеу Темыр Осетием — Аланием щыцлэмрэ Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэм-рэ шлэныгъэмрэклэ и Ми-нистерствэрэ.

Иофтхьабзэм хэлэжыагъэх Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмрэ шлэ-ныгъэмрэклэ ыкли культурэмклэ иминистерствэхэм ялофшлэхэр, АР-м лъэпкэ Иофхэмклэ, Іэкълэб къралхэм ащыпсэхуэр тилъэпкэгъу-хэм адырлэ зэпхыныгъэхэмклэ ыкли кърал жугъэм иамалхэмклэ и Комитет ипашуэ Шхьэлэхъо Ас-кэр, Темыр Осетием кыкыгъэ хьаклэхэр ыкли нэмыкхэр.

Торжественнэ зэхэхэм пэублэ псалтэ кышшишлэгъ АР-м гъэсэны-гъэмрэ шлэныгъэмрэклэ иминист-рзу Хьуажэ Аминэт. Ащ ыуж кър-гушылагъэх общественнэ организа-циеу Темыр Осетием — Аланием щыцлэм итхьаматэу Альбина Дзоб-лаевар, проектэу «Ныбджэгъухэр, тлэхэр зэклэдзагъэу мамырныгъэм тыфэжъугъэбан!» зыфиорэм ипа-щэу Залина Гасиевар. Темыр Кав-казым шыпсэхуэр лъэпкэ зэфэ-шхьафхэм азыфагу илэ зэгурьло-ныгъэр нахь пытэ хъунэу, тисабый-хэм мамырныгъэр ашхьагъ ит зэ-пытгынэу кыфэлъэуагъэх ыкли те-клоныгъэ кыдэзыхыгъэ клэеджа-клохэм кыфэгъушлуагъэх.

«Сабыйхэр шхынхэ ыкли мамы-рзу щыцлэхэ фае» зыфиорэ зэнэ-къркъым клэлэцкыкхэм сурэтхэр кырахылыгъагъэх. Анахь Іэпэлэ-

Анахь дэгъухэр кыыхагъэщыгъэх

сэныгъэшхо ахэлэу алытагъэх Тэ-хьутэмыкъоэ районымклэ гурыт еджаплэу N 5-м иклэлэеджаклоу Ва-лентин Кулагинер, Кошхьэблэ рай-онымклэ гурыт еджаплэу N 6-м члэ-сэу Тутарыш Аннэ, Джэджэ рай-оным ит гурыт еджаплэу N 4-м иклэлэеджаклоу Екатерина Шац-каяр, нэмыкхэри.

Мамырныгъэм фэгъэхьыгъэ спектаклэ цыкыкхэмклэ апэрэ чы-плэр фагъэшшоагъ Адыгэ рес-публикэ гимназием «Іахылыхэр» зыфилоу ыгъэуцугъэм. Зэлуклэм кыкылаагъэхэм ар кыфагъэлтэ-гъуагъ.

Кавказ заом хэклэдагъэхэр агу кызыщагъэкыжырэ Шыгъо ма-фэм фэгъэхьыгъэ сочинениехэу клэ-лэеджаклоу кытхыгъэхэм анахь дэгъухэр кыахгъэщыгъэх. Мыщклэ республикэ зэнэкъокъым клэлэеджэ-кло 65-рэ хэлэжыагъ. Анахь со-чинение дэгъу кызытхыгъэхэм ащыщых Мыекъопэ гурыт еджа-плэу N-3-м шеджэу Даур Аидэ,

Мыекъопэ гимназиу N-22-м иклэ-лэеджаклохэу Абази Шамилрэ Гышц Беллэрэ, Шуджэн районым ит гурыт еджаплэу N 1-м щыцэу Къудайнэт Аминэт ыкли нэмыкх-хэри.

Зэнэкъокъухэм кыахгъэщыгъэ ныбжыкыкхэм шлухьафтынхэр, щытху тхылыхэр афагъэшшоа-гъэх.

Зэфэхьысыжэ Иофтхьабзэм кы-кылаагъэхэм республикэм итвор-ческэ купхэу «Мыекъуапэ инэфы-лэхэр», «Ашэмэз», «Казачата», «Ошпуген» ыкли Темыр Осетием инароднэ артистэу Даур Эдуард концерт кыфатыгъ.

ПАТІЫКЪО Анет.

Сурэтым итыр: Адыгэ респу-бликэ гимназием иклэлэеджа-клохэу зэнэкъокъым апэрэ чы-плэр кызыфагъэшшоагъэхэм яклэлэегъаджэрэ Темыр Осети-ем — Аланием кыкыгъэ хьа-клэхэмрэ ахэтых.

Тезыхыгъэр Іэшынэ Аслъан.

Ямэфэкл хагъэунэфыкыш

Мы илэсым ГИБДД-м пропагандэмклэ икыулыкыу ыныбжэ илэс 80 мэхъу. Гъогурыкылоныр щынэ-гъончэным мы кыулы-кыум илахышлоу хишлы-хьэрэр маклэп. Цыфхэм гъогурыкылоным ишапхьэ-хэр икыоу алыгъэлэсы-гъэнхэр, щынэгъончэу зэрэеклоштхэр агурыгъэ-Іогъэныр, гъогурыкыло цы-кыхэр мы лъэныкыомклэ рагъэджэнхэр ахэм пшгъэ-рылэ шхьафэу яІ.

Пропагандэмклэ кыулы-кыум исатыр хэтхэр ары еджаплэхэм, клэлэцкыкыу Іыгыплэхэм, нэмыкы уч-реждениехэм нахыбэу яхьаклэхэр, клэлэцкыкы-хэм гъогурыкылоным ишап-

хьэхэр икыоу ашлэнхэм фэ-гъэпсыгъэ Иофтхьэбзэ зэ-фэшхьафхэр, зэнэкъокъу-хэр, фестивальхэр, кыэгъэ-лэзгъонхэр ащызэхъышэ-хэрэр. Илэсыбэм кыы-клоу ахэм опытышхо яІ хьу-гъэ, арэу щытми, шы-Іэныгъэм кызыдихьырэ зэхьокыныгъэхэм адиштэу ежъхэм ялофшлэн лъагъэ-клогъэным фэхьазырых.

Кыулыкыум июбилей ипэгъоклоу Иофтхьэбзэ зэ-фэшхьафхэр республикэм ирайонхэм ащызэхъашэнхэ гухэлэ яІ.

ЛЪАЩЭКЪО Зар.
АР-м и МВД ГИБДД-мклэ и Гъэорышлэпэ пропагандэмклэ иотдел инспектор.

Псым шъуфэсакъ!

Гъэмафэр кърэблагъэ, цыфхэм ар языгъэпсэфыгъо уахьт. Мары мэфэ фабэхэр кызызэкыкылохэклэ, псы-хьом, хым нахыбэр якыуш. Адыгеир зыпштэклэ псыхьоу 130-рэ, псылыгъыплэу ыкли псыуцуагъэу 300-м ехъу ит. Гъэмэфэ мазэхэм ахэр бэмэ зыгъэпсэфыплэу кыыхахы. Гухэкми, жы кыабзэрэ гъэпсэфыгъэр кызыратырым имызакъоу, псыхэм уащымысакымы, тхьамыклагъо кыпфахынкы шынагъо. Ащ фэшлэ лъэшэу уащыса-кыын, мы шапхьэхэр бгъэцэклэнхэ фае.

1. Цыфхэм зыщагъэпскыным фытемыгъэ-псыхьагъэу, ащ ищыкыгъэ шапхьэхэр кыыз-щыдэмыллыгъэ чыплэм псым ущыхахэ хьуштэп.

2. Шъуешъуагъэу псыр кыаигъэ шъумышлы!

3. Такыкыи 10 — 15 нахыбэрэ псым укыы-хэсы хьуштэп.

4. Псым тет транспортым, кыуашъохэм, кыу-хьэ цыкыкхэм блогъэу шъуаумысыл, шынагъо.

5. Зыкърбар умышлэрэ чыплэм псым ущы-хэпкыныри шынагъо. Сыда плэмэ ащ ычлэ зы-фэдэм ущыгуагъэп.

6. Псыр джэгуплэ шъумышлы.

7. Клэлэцкыкыхэр псым пэблагъэхэу, зыпари ямыгъусэу кърэшъумыгъанэх, шыцлэнлэн-хэш, псыр ажэ дэлъэдэнклэ шынагъо.

8. Джэголтэ гъэпшыгъэхэм е ошэкурхэм шъуа-фэсакъ, ахэм язытет шъумыпкыкылоу псым шъу-темысыхы, чыжъэу нэкыым шъулуымыкы.

9. Цыфхэм зыщагъэпскыныр чыплэм пэ-благъэу кыуашъоклэ е нэмыкылу псым техьэрэ транспортклэ укыкылу хьуштэп.

10. Шъушхьапырыкылы мыхъунэу агъэнэ-фагъэм шъудэмых.

Зызыщыбгъэпскыныу кыыхэпхыгъэ чыплэр уинэ-Іуасэми, шынагъоу кычлэкыны зерилъэкыштыри кы-дэшъулыгъэн фае. Псым ычлэгъ кышыхьугъэр кърэшлэ-гъуай, чыгъ кыуамэхэр, мыжыоххэр кылуиыхьэхэу бэрэ кыыхэкы. Псым шъуэрэхэпкыштым, зыщычлэ-жъугъэоштым шъуафэсакъ.

НАРКОКОНТРОЛЫМ КЪЕТЫ

Героинным нахь лъэш

Мэкъуогъум и 1-м кыщегъэжыагъэу Урысыем ит аптекахэм рецепт умылыгъэу кыащыпщэфын плэкыштэп кодеин зы-хэлэ Іэзэгъу уцхэм ащыщ. Мы Иофыгъом тегушылэнхэр зы-рагъэжыагъагъэр 2010-рэ илэсыр ары. Ащклэ клэщакло хьугъэ наркоконтролымклэ федеральнэ кыулыкыур. Ащ ило-фышлэхэм зэралгъэтерэмклэ, арэуштэу Іэзэгъу уцэу кодеин зыхэлхэм ящэн шэпхэ пытэхэр пылхэ хьумэ, «аптечная наркомания» зыфалорэм игъогу зэфэшлыгъэшт, «дезомор-фин» цлэу зыфашыгъэу а Іэзэгъу уцхэм ахашыкыларэм еклодылэхэрэм япчъагъэ кыщыкылэшт.

Наркотикхэр хэбзэнчэу гъэфедэ-гъэнхэм пэуцужыгъэнымклэ феде-ральнонэ кыулыкыум (ФСН-м) кы-тырэ пчъагъэхэм кызырагъэлъагъо-рэмклэ, Урысыем шыпсэхуэр нэгы-рэ 250-рэ фэдиз мафэ кърэ нарко-тикхэм апыщагъэхэм ясатырэ хэ-уцэ, нэгырэ 80 фэдиз дунаим ехы-жыы наркотикхэм апкэ кыкылуэ. «Опиатные семечки» зыфалорэм ящэн республикэм шыцэфашын залэкыым, наркоманхэм ащыщхэр дезоморфиным еклугъэх. 2011-рэ илэсым наркополицийсэхэм де-зоморфин грамми 176-рэ нарко-манхэм кыапкырахыгъ, 2012-м пыкыгъэ мзыпллым кыкылоу — грам 54-рэ.

Дезоморфинер героинным нахь пыут, ау бэклэ ащ нахь лъэш. Ар тлогъогогъо зыбгъэфедэрэм ыуж члэбдыжыын умылгъэлуэ охъу,

пкыышлолыр псынклэ дэдэу «ешхы».

Дезоморфинер унэм шагъэхьа-зырын зэралгъэкыларэм ыкли ар зы-хашыкыларэ Іэзэгъу уцхэр щэфы-гъошлэхуэр зэрэщытхэм афэшлэ нар-команхэм ар хэклэплэу кыагъотыгъ, чэш-зымафэм кыкылоу гъогогъуи 5 — 8 зыхалхьэ, зэхэлхьэгъум бэрэ ылыгъыхэрэпыш. Сьд фэдиза ащ пае Іэзэгъу уцэу ахэм аптека-хэм ащащэфырэр?

Специалистхэм кызырэхьагъэщы-рэмклэ, дезоморфинер героинным рагъапшэзэ бэрэ кыало: «героинер кыыожэн елэкы, дезоморфиным псынклэу ыкли узэрэпсаоу узылэ-келэхьэ». Наркоманым ыпкыы-шлол ащ зэрарэу рыхырым кыы-пкыырыкыхьэзэ, цыфхэр «кроко-дилклэ» еджэх. Ар (дезоморфинер) зыгъэфедэхэрэм аклоу илэ орган-хэр, лъыр зырыкырэ сосудхэр зэще-

гъакъох, щынхэу регъажэ, ган-грэнэм псынклэу зеушъомбгъу... Героинер зэпымыоу зыгъэфедэхэ-рэм илэситфым нэс кыагъашлэмэ, дезоморфиным «тетисхьэхэрэм» илэси 2-м шлуагъэкыларэп.

Врачхэм кызыралорэмклэ, де-зоморфинер зыгъэфедэгъэ наркома-нэу сымэджэщхэм кыуаллэхэрэм алыакъохэр, алэхэр мэшбух. Мас-тэр зыхалурэ чыплэхэр зэпымыоу мэшыных, кыжыыхэрэп. Ащ пае ар зыхалхьэрэ чыплэр ренэу зэ-блахъу. Щэхэр кызыыхахыжыгъэ улэгъэ жъугъэ зытелхэм ахэр афэ-дэх. Арэуштэу «шылэхэзэ» шлэхэу ыклэм кыфэклох — лъакъор, Іэр пахынхэ фаеу мэхъу.

Къралыгъом изакъоп мы гумэ-кыгъохэм апэуцужыын фаер, нэгы-рэ пэпчэ фэлэкыштыр ышлэ-ныр тефэ. Цыфыр сыдигъуи цы-фэу кърэнэжыын зэрэфаер зыщы-тэшъумыгъэгъуш. Дунаир зэрэ-дахэм шыуеплэ, ар кыбгъурыло-ным, зэхэшлэным, уасэ фэшлы-ным пае наркотикхэм апэчыжэу зыпшынын фае.

Урысыем и ФСН
Краснодар краймклэ и Регион
гъэорышлэпэ Адыгэ
Республикэмклэ и Кыуамэ
ипресс-кыулыкыу

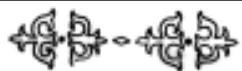

УзтеукІытыхъан щымыІэу упсэун фае

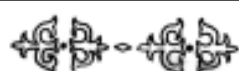
A black and white photograph of a man in a military uniform, including a fur hat and a jacket with epaulettes, sitting in a room with a window and a table covered with a lace cloth.

ЛИТЕРАТУРНЭ НЭКИУБГЪУ

ЛЪЭШКЪЫМ
ИХЪАРЗЫНЭЩ

Пэублэ гущы

А.П. Барятинскэр сымаджэ хъугъэу 1862-м икIэухым отставкэм зэкIом, Михаил Романов-пчышхор ары Кавказым пачьыхэныкIо IэнэтIагъор шызыубытыгъэр. ПачьыхэныкIо ныбжьыкIэм военнэ министрэм рескриптэу 1864-м игъэтхалэ и 26-м фигъэхьыгъэм мырэуцтэу кыщелю: «непэ тилофхэм языхт кызырэгъэлъагъорэмкIэ, заор

тыухынэу кызыддэхуцтыр типый бгырысхэр Тыркуем итцынхэу игъо тызыщифэрэр ары». Арэу цыт нахь мышIэми, пчышхор ащ ежэжыгъэп — а илэс дэдэм, маим и 21-рэ мафэм тефэу, Кбаадэ кIэишхом военнэ парад шызэхэцгъэнэу унашъо ышыгъ. МэфэкI зэлукIапIэу зэрагъэзафэрэм, ялэ тIэклумкIэ гъэкIэрэклагъэ-

хэу, Урысыем идзэхэр кышызэрэугъоигъэх. Гушлогъошхом хэтых. Кавказ шъолъырыр зэрэпсаоу къаузэугъ. Теклоньгъэр яеу марышъ заор аухыгъ. Зэо кызырэкIуагъэп: илэсишъэм ехъу ашIуикъудыи. Нахьымыбэмэ, илэс къэс зэолI мин 25-рэ кычIанэзэ кырыкIуагъэх. Ежхэр, урысхэр ары, арэу-

щтэу къэзылъятагъэхэр. Ащ фэдиз зижъалымыгъэгъэ ГъучI Тыгъужъым тлэпкъ шыцэу екIодылагъэм ипчъагъэ кыуионэу тэ, адыгэхэм, зы нэбгыри кытхэкIыцтэп. Зэ шъхъае упчIэр пчэгум кытаджэмэ — «ары, минишъэ пчъагъэ хэкIодагъ» тэлэшъ тежъэжы. «Адэ, ащыгъум тхъапша зэкIэмкIи тэ,

адыгэхэм, тызэрэхуцтыгъэр?» — мышIи егъэдыкылагъэу шыгъуазэ тхэтэп. Дэгъоу тызыщыгъозэ закъор къэнагъэмэ янахьыбэри дунаим зэрэщитэкъухагъэр ары.

А тишъыгъо кызыщезжыгъэ мэфэе гуцэм итыгъэ лъыпсыр пыкIу-тыкIэу кызыкIоу гъагъэр марышъ илэсишъэрэ тIокIитIурэ ирэхъугъэ.

КIубэ Щэбан

Къоджэ шхыгъэм игъыбз

Кавказу тыхэку кIасэми
Псыхъохэр быдзыщэу ццъчъ.
Пыидзэу гъэблэжъы нэгуми
Цыфылтыр псыхъоу щегъачъ.
ЗэолIым ишыплIэ тоныри
ЗэуапIэм кыщегъэгъуагъо.
Гын гъозэу тоным кыкIыгъэри

Юуцо зэуапIэм пцъагъоу.
Къумалэу къонэгур зилэри
Цыфыгъэм зыкIи емыплэу,
Шъо плгыжъэу тэ тибгъэкIап-
хэхэр
ПчыпэкIэ кыкIарегъэтхы.
Зассэуи кIэпсэххо пакIэми

Лышхъэхэр пчэгъумэ апелъхъэ.
Сабыеу тиныбэрылхэр
СэххокIэ кыдарегъэдзы.
Сабыеу кыдаригъэдзырэр
ПчыпэкIэ зэфарегъэдзы,
Пыидзэу тэ тлгы ешъуагъэхэр
Къэхъурэм цэрэмыгыуишъ.

Тэрч-квал, 1940.

Джаур пчышхоу жэкIэ тIаркыу

О, пачьыхъэжъэу жэкIэ тIаркыу,
Къогу-блэгъожъыгур зыкIоуIыль.
Адыгэлэу о ишыгъэжъэ
ИпэшIыгъэу ццъ шIуцIэжъы,
Угу шIуцIэу бгъэм ишыгъэжъэ
Къытефэн блэццэджыблэу,
Писэ о тхъэшхом хиутын,
Амин, Амин, хиутын.
Шыблэццэжъы ащ тефэн,
Къыпфэмыгъэр — бгъэгъушIон.
Хъаджыртэу шыу закъом IэкIэшIагъэм
Лыжъы, кIали — лэпкыр зэкIэ рыоукIы,
ОIо бэрэ тыукIакоу тэ егъашIэм,

УилэшIагъэ еплъи: лэпкыкIэ тыоукIы.
Къали чыли зэдэбгъакоу тыогъэсты,
Хъадэ стыгъэм тыкылтыхъоу шъофым тит,
Адыгаишхэр паIоу пчэгъум пыогъэсы,
Тыпси, тыгуи, тибылыми о ттеохы.
Хым тфэмыхъоу о уикъохъумэ тыкылахадзэ,
Хыдзэ-псыдзэм пцэххо Iусы тыкышхъу,
Тисабыхэр пчыпэ пакIэм цызэрэдзэх —
Хэбзэ зафэу пачьыхъ хабзэр о кыпишхъу.
Джаур пчышхоу жэкIэ тIаркыу,
Алахъталэр къыптекIон,
Тыгуи тыпси лэшизу къаргъу —
Насып лъагъор кытфэкIон.

(Гъыбзэм техыгъ).

Курджыпсыпэ-зау

Аиштэ шыгу тыгъэр кыщепсы,
Курджыпсыпэ лъыпсыр ща-
гъачъ.

Шэулэхъушым тесыгъэ кIалэм
Мы мафэм илгыгъэчъагъэ
КIалэшъ кырамынэс.
Изэтеси псыблэ ищыгъэу
Зэогъуми ар емыгъэгъу.
ЛыгъэшIапIэм дихъэгъэ шыухэм
Зэошхоми зи къадэмыхъу.
Гъэхъунэми зыраубытэм,
Хэтыми ымыгъэшIагъуи.
ПкIэгъуалэми тесыгъэ шыоу
Офицерым зыфеунэтIы.
ТIумэ язи шышхъэ мыгъазэу
Зэаохэзэ зэрэгъэфэхы.
Офицерэу ыгъэфэхыгъэр
ИпэшIагъэу зызыгъэлIагъэр
БэгъдыркIэ КIэрэхъо цыкIуи.

(Къэбарыжъым техыгъ).

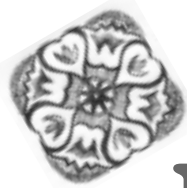
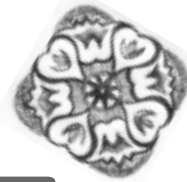
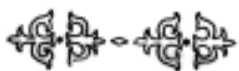

Щэхъурадж

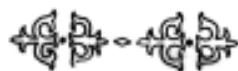
Щэхъураджэ лъыр зыцагъа-
чъэм,
Чъэрыжъым тесэу кIетхъу-
жъы.
Чъэрыжъым тесэу кIэзытхъу-
жъыгъэр
Лэгъунэми кIасэм кырефы.
Фэрэпнэми цыхъугъэ заом
Фэмыхъоуи зыкыфегъазэ,
ШъхъакIо гуцэм кызырегъэ-
зым,
Шы пхъаблэкIэ зарегъэхъыжъы.
ИкIасэуи зыфахъыжъыгъэр
КIэгъожъы шъхъай, фыкIэмы-
хъажъ.

ЛИТЕРАТУРНЭ НЭКИУБГЪУ

ЛЪЭШКЪЫМ
ИХЪАРЗЫНЭШ(Я 4-рэ нэкиубгъом
кыщечжэ).

Архивым щыщ:

«В настоящем 1864 г. — ытхыщтыгъэ Кавказым шыгъэуцугъэ урысые хабзэм — свершился факт, почти не имевший примера в истории: огромное горское население, обладавшее некогда большим богатством, вооруженное и способное к военному ремеслу, занимавшее обширный За-

кубанский край от верховьев Кубани до Анапы и нижнего склона Кавказского хребта, от Суджукской бухты до р. Бзыба, владея самыми неприступными местностями в крае, вдруг исчезает с этой земли: между ними происходит переворот поразительный: ни один из горских жителей не остается на

прежнем месте жительства — все стремятся очищать край с тем, чтобы уступить его новому русскому населению. Разумеется, такой факт не может быть плодом усилия одного года — не сразу можно было поднять и выселить из гор неприязненное население, необходи-

мые были для того подготовительные меры и исподволь приучить их к такому переселению. В противном случае неожиданность такой великой меры могла поставить туземные (!—Цу. Ю.) племена в безвыходное положение и довести их до отчаянного сопротивления».

(ЦГВИА. — Ф. ВУА. Д. 6696. Л. 253.)

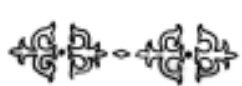
«Фэрзэпэ заом иорэд» зыфиорэ тхыгъэм
ШЪХЪЭЛЭХЪО Абу къыриуалэрэм щыщ:

«... Отечественнэ зэошхом илгъэхъан Александр Матросовым амбразурэм зыпэгуидзи, теклоныгъэр зэраригъэштыгъэм нае, Советскэ Союзым и Лыгъужьыцлэр кыфагъэшгошагъ. Ар хэти ешлэн фае. Ау хэти зышлэрэр илгъэси 150-клэ узкълэбжэм, адыгъэхэм яшгъафитыныгъэ фэбанэзэ, топынэм зизыдзэгъэгъэ Дэгуужьые

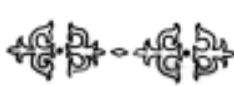
Хъаджалэ ыцлэ?! Ар топынэм кызыхыжыгъэгъэ Болэтыкьо Шэрэлтыкьо, ежэ опсауфэ псэемыблэжэу зэуагъэм ыцлэ?!

Болэтыкьом ыцлэ, шыпкьэ, ордыбэм, урысыбзклэ тхыгъэ тхылъми къахэнагъ, ау лгъэхэнэ гъэнэфагъэ клуагъэ зэрэпщым нае ыцлэ рамыложьэу, ыцлэ раюми, илыгъэ-цлыфыгъэ члаукъуащэу, идэй зэралоштым ди-

хыыхыхэу. Шыпкьэ, шыгъафитныгъэм нае лыгъужьхэм лгъыр агъачъэу зыщэтым пачъыхэм зырацагъэу, дышгъэклэ мзэапклэхэр кызыратэу пщымэ бэ ахэтыгъэр. Фэрзэпэ заоу адыгъэ лгъэпкыбэ зыхлэжыагъэу, дзэпщэ лгъэшыбэ зыхклодагъэм Болэтыкьо зэшитлури — Шэрэлтыкьорэ Къарбэчрэ хэтыгъэх...

ЦУЕКЪО Юныс.

Гъучы Тыгъужьым итаурыхъ

(Тарихь-романым щыщ пычыгъохэр)

«... Къушхъэмэ якъыблэ чапэмэ заоу ащыклоштхэр зыпшгъэ ралъхъэгъагъэхэр Дэхьотрядыр арыгъэ. Мыщ батальон пшыклузырэ ныкьорэ ыкли къушхъэмэ ацагъэфедэрэ топмэ афэдэху хырэ хэхъэ. Отрядым иначальник — генерал-майорэу Гейман; отрядым игенеральнэ штаб иквартирмейстерыр капитанэу Духовской; штабым идежурнэ офицерыр капитанэу Тимофеев. Дзэу хэхъэхэрэр мыщ фэдэх: кавказ сапернэ батальонэу N 2-м иящэнэрэ рот, пашэр штабс-капитанэу Бирюков; севастьопольскэ полкым иа 1-рэ батальон ыкли ащ щыщ я 5-рэ псэгъэгъао ротэр, дзэпашэр полковникэу Дове; севастьополь полкым иа 2-рэ батальон, пашэр майорэу Калинин.

Мы полк дэдэм иящэнэрэ батальон, пашэр подполковникэу Лутохин; кубанскэ полкым иапэрэ батальон — майорэу Эльснер; я 21-рэ псэгъэгъао батальоныр — капитанэу Пригара; своднэ-линейнэ псэгъэгъао полкым иа 3-рэ батальон — подполковникэу Клоки-фон-Клугенау; чэнэмор полкым иапэрэ батальон — майорэу Кременецкий; мы полк дэдэм иа 2-рэ батальон — майорэу Попов-Азотов; таманскэ полкым иапэрэ батальон — штабс-капитанэу Аристов; мы полк дэдэм иятлонэрэ батальон — майорэу Подрез. Мы батальонитлумэ етлани начальникэу ялэжыгъэр полковникэу Габаев. Бакинскэ полкыр — дзэпашэр капитанэу Меркульев; я 19-рэ

артиллерийскэ бригадэм игорнэ батареэ щыщхэу орудии 6-р — пашэр полковникэу Казиков...»

«...Баржэр зыпышлэгъэ къухьэр убыхмэ янэпкъ ары зыклэрыхыагъэр...»

«...Лашэу къащагъэр джырэклэ зэбгыратыкылерэп...»

«...Бэрэкъае ипхьотэрмэ ялунклыбзэлухыхэр ежэ зэрилыгъых, мы убыхыр Дэгумыкьо-хъаджэм имахуль. Шгузым ыш ары лунклыбзэлухыхэр кысфэзытыгъунхэу сыкъэзыгъэгугъагъэр. Ащ нэмыклэу Константинополь кырашгъэм изырызыгъоу лаше, топышхэри, етланэ зымундир ыкли палло алоу кысфыздыхыххэу гушчыли кыситыгъ.

(Икълух я 6-рэ н. ит).

ЛИТЕРАТУРНЭ НЭКИУБГЪУ

ЛЪЭШКЪЫМ
ИХЪАРЗЫНЭЩ(Я 5-рэ нэкиубгъом
къыщечжэ).

Мы уахътэм ехъулэу къушъ-хъэм ятемыр лъэныкъоклэ абдзахэу щыпсэхэрэм ащыщ тлэклуи къинэжыгъагъ нылэп; ахэм ащыщэу ышгъагъклэ тиабдзахэхэу Фарзэ къыщыублагъэу Шхъагуашэ нэс, Шхъагуашэ гоушгъокуагъэу Мыекъуапэ нэс, джаш фэдэу Курджыпс икыхъ-икыхъэу, Пшэхрэ Пшыщэрэ ашхъагъклэ реклолэу тесыгъэхэр арых анахъэу эклэтфызгъагъэхэр; Пшэхлушгъо лусыгъэхэр Мэрэтыкъо дзэ щытыплэм нэсэу, Дэхъо отрядым къызузугъахэу щытыгъ; мы псыхъом инэпкъмэ станицэхэу Самурскэр, Ширванскэр, Апшеронскэр ыкли ахэм анэмыкхэр къятлыскыхэу рагъэжыгъ, псыхъом ыхэклэ нахъ еклотэхыхэзэ; пшэх отрядыми Пшыщэ гуиубытагъэу, Хыдыжъ

нэс, станицэхэр ыгъэпсыщтыгъэх: Тверскэр, Кубанскэр, нэмыкхэри. Темыр лъэныкъомклэ, Пшыщэ ыхэклэ, гъэзагъэхэр тшгъагъэх, тыгъэкъохаплэмклэ къыкыхи, джаш фэдэу Псэкъупсэ инэпкъмэ тидзэхэр блэгъэ дэдэу къаглоллагъэх.

Ащ фэдэу хъандэчым зэрэдэткъузагъэхэр залэгъум, абдзахэмэ йуагъэ къыддашынэу къырагъэжыгъ, нэмыкхэри Търкуем икыхъхэуи фежыагъэх...

«... Мафэ къэс къухъэ ушгъагъэхэр хылушгъом лукыштыгъэх. Гъэшлэгъоны, аушгъэу къухъэм нэпкъыр къызэрэзэринэклэу, хым зыщытехъэрэ такыкхэм, яшхончхэмклэ цыфхэр зэралъэклэу маох, мэгүлэжыых. Ахэр ежэжыгъо шхончогъухэр арых нылэп, ячыгу къызэрабгынэрэм, яхэгъэгу зэрикыхъхэрэм фэшл аужырэ шэхэр рагъэкыхъыщтыгъэх. Ятэхэм, ашынахъыжъ

хэм джы нэс шхъафитыныгъэм илгыпс зыщагъэчъагъэр бгы-нэгъошлу фэхъуштыгъэп зымы. Джаушгъэу аужырэ шэр зыригъэкыхъэрэ нэужым, кавказ чыгуи джыри клэрымыкыгъэзэ, гугъэ горэ зэрямылэжым ишхъагло къышхыхэзэ, яшхончхэр хым эклэми хадзэжыштыгъэх...

«...Пшыщэ лушгъо ылыныкъоклэ загъэзэнэу унэгъо миным шлоигъоу къагуагъ; ящыклэгъэ тхыльхэр, зымы ымыгъэхъухэу ягъогу рыкхонхэм фэшл, мыхэмэ афагъэпсыгъэх...

«...Псэзыуапэ дзэр къызэрэсыгъэм лыпыгъэу, мартым и 5-м, арапыбзэклэ тхыгъэу убыхмэ мыщ фэдэ тхыль афарагъэхыгъ: «Урысыдзэм япащэ, генералтэу Гейман ыцлэклэ, Убыхым ипсгъумэ афэсэгъэхы: Шьо дэгъу дэдэу шъушыгъуаз урысым илэш зэрэлъэшым ишлуагъэклэ абдзахэхэмрэ шапсыгъэхэмрэ зэ-

рэтштагъэхэм. Ежмэ ашлоигъоу Търкуем ахэр мэкложых; ащ фэмыеу къыхэкыгъэмэ тэ тэдэжыклэ зыкъагъазэ, Лабэ ыкли Пшыщэ шьолгырмэ чыгухэр къащылахых. Джы къэнэжыгъэхэр шьоры, убыххэр. Шьушлэ шъушлоигъомэ, шьо къышгъуфэгъэхыгъэу мыщ фэдэ лфыгъохэмклэ тэ тыкышгъодао: охътэл тешъумыгъашлэу урысэу шъулыгъхэр къыгъэшытыжыныхэу; шлэхэу, палъэ гори къэтымыгъэуцужьэу, фаер Търкуем клэжынэу, ащ фэдэхэр хы нэпкъым щыдгъэнэфэгъэ пшыпшцмэ ащызэрэуэгъоинхэ фае:

1) Шахэ икыжыаплэ, 2) Ор-Дан дэжэ, 3) Шьачэ икыжыаплэ дэжэ... Ащ шъуфэмыеу зыгорэклэ клуачлэклэ шъукытпэуцужыныу шъузыфежыэрэм, Тхьэр тишыхъат, тэ зыпари лажьэ тилэп...

«...Къэклуагъэх убыххэр

ллыжъ пшыкылуф хъухэу... Къэклуагъэмэ Бэрэджыкъомэ ащыщ лы горэмрэ Хьапэкъэ Елбэчрэ апэ итыгъэх; мыхэм ягъусагъ елани нэмык Бэрэджыкъо гори, Бабыкы-хьаджэр алоу...урысым идзэ къатеоним ипалъэ тлэклу эклырагъэханэу ары ахэр зыфэягъэхэр... Генералтэу Гейман бгъэплэжъун плэклынэу щытыгъэп...

— «Сыд, убыххэр, джы? Сыд пае садэжъ шъукыкылауа? Тыдэ шылэха джы европэ дзэхэр, къышгъуфэклонхэу шъулоты куо-хъау къызфэшъулэтыштыгъэхэр? Тыдэ шылэха лэдэххэр зилэ топхэу, топышхэу къышгъуатынхэу зыфашъулоштыгъэхэр? Тыдэ хъужыгъэха гъусэ къышгъуфэхъунхэу а шъузыгъэгугъэщтыгъэхэр?..»

Тифлис,
Евдокимэ графым фэкло

«Гъодлыхъэ псыхъо, чылыс зэхэкъутэгъэжыгъом дэжэ, мартым и 18-м убыххэр цы-зэхэдгъэтэкъуагъэх. Зы офицер, зэол нэбгыри 7 тэтиеу хэклодагъ, зы офицер, зэол нэбгырэ 14 улагуэу къыхэкыхъыгъ. Хъэйнэпэжыгъэу (! — Цу.Ю.) убыххэм клалэжыгъ. И 19-м, цэ закъуи итымыгъэклэу, Головин пы-

танлэр тштагъэ. Зэклэми, халухъэрэ щымылэу, зыкъа-ты. Шэхэ псыхъуашхъэ тес убыххэр хылушгъом екло-лэжыых. И 26-м нахъ мы-класэу Шьачэ сыхъащт, елланэ Ор-Данэ цыклэдза-гъэу Шахэ ышгъэхэклэ клоу гъунапкъэ згъэуцужьт. Лы-тэныгъэшхо зыфэсшлэрэ тизушхъаны ыпашхъэ,

Пасхэм ехъулэу, тиныйхэр зэклэри лъэгонджэмышхъэклэ изгъэтлысхъащтых. Поручикэу Пуциным Потти къызэпчыны журналыр, картыр ыкли Шахэклэ мы-клоу гъунапкъэр згъэнэфэнэу зыкхысхъухъагъэр къызыло-тыкылэр рапортыр алохэу къышгъуфыхыщтых...

Шэхэпэ зау

Цопсынэ гушэм
Гыны унэр щагъаблэ,
Псэ емылэжыбэрэр убыхи,
Сэрмаф.
Цыгуанэ гушэми
Дэхэуи зегъазэ,
Къымыгъазэуи дзэшхоми ахахы,
Ай сэрмафа.
Ар гушэр
Хэтмэ ор ащыщи?
Дзэишгъумэ я Къасполэти,
Сэрмафа.
Топсэ къалэ гушэ
Псынклэ мыгъоу ра къащтэ,
Псышлонэ къалэхэр, сэрмаф, итэгъошлуи,
Сэрмафа.

(Убых Дзэишгъукоу Къасполэт игыбз).

Псыикыхъэ гыбз

Урысым ипшышхо Кавказым къыфэллэ,
Лыгъэр зтырахэу алошъ, заор къыташыллэ,
Жьыу: Псыикыхъэ мафэхэри сыдэуи лэ-
жэжышхо,

А блэкыхъэ лажьэхэри тыгум джыри къы-
цэжышхэ.

Ар къытэзышлагъэхэри миллионишгъэм къехъу,
Зэрашыллэ лэпкъы цыкылар бжыб из мэхъу.

Жьыу: Псыикыхъэ мафэхэри сыдэуи лэ-
жэжышхо,

А блэкыхъэ лажьэхэри тыгум джыри цэжышхэ.
Лыщэфыгъэу тхэтхэри зэрэгъэблэнэгуи
Былымыжыгъэ нэгъухэми тыхэгъэгу ащ.

Жьыу: Псыикыхъэ мафэхэри сыдэуи лэ-
жэжышхуа,

А блэкыхъэ лажьэхэри тыгум джыри цэжышхэ.
Молэмыхъоу тхэтхэзмэ озэ ихэнджыр къаши,
Къытфэшлуи ахэм алошъ, лыешхор къы-
ташлэ.

Жьыу: Псыикыхъэ мафэхэри сыдэуи лэ-
жэжышхуа,

А блэкыхъэ лажьэхэри тыгум джыри цэжышхэ.
Нэгунэпцлэу тхэтхэзмэ загъэшышхышъо,
Ащ тхэллофыташъохэри къызытыралъаишъо.

Жьыу: Псыикыхъэ мафэхэри сыдэуи лэ-
жэжышхуа,

А блэкыхъэ лажьэхэри джыри тыгум цэжышхэ.
Тэ тыхъадэ ихъэмбгъухэри такыбы ипхагъэу
Рытагъэхыжышхышхуа алошъ, тэ тыкъагъэжышхэ.

Жьыу: Псыикыхъэ мафэхэри сыдэуи лэ-
жэжышхуа,

А блэкыхъэ лажьэхэри тыгум джыри цэжышхэ.
Хым иое сыдэжхэри къухъэ ныбэм къеох,
Хъадэо нцэжыгъэхэри табгъуклэ цэзеклох.

Жьыу: Псыикыхъэ мафэхэри сыдэуи лэ-
жэжышхуа,

А блэкыхъэ лажьэхэри тыгум джыри цэжышхэ.
Урысым ипшышхори лашэклэ къытфелгы,
Быслымын хэгъэгъухэри нэшлуклэ къытлэплэ —

Жьыу: Ей, псыикыхъэ мафэхэри сыдэуи
лэжэжышхуа,

Лэжэжышхуа блэкыхъэхэри тыгум джыри цэжышхэ.

Орэдышгъори гушылэхэри зиер Клубэ Щэбан.

Къэзыгъэхъазырыгъэр
ЦУЕКЪО Юныс.

P.S. Мош фэдиз Лэшлэгъубэ Зошхомрэ мош
фэдиз зигагъэ Гукъэо-Гухэклэ Тхъамыкыгъо-
шхомрэ зытехыкыгъэ хъэлкъ лыхъужыгъом
иобраз зэрифэшъуашэу джыри икыкыкы тилите-
ратурэ чыплэ щедгъэубытыгъэп. Усэклошхоу
Клубэ Щэбанэ илуагъэу, «лэжэжышхоу блэкыхъэ-
хэри» сыгу къышхышхэзэ, сшхъэрэ сыгурэ зэб-
гъэжыхэзэ сэри мы нэкиубгъо цыкылар зэфэсэ-
шыжыы.

ПЕНСИОНЕР ШЫАКИЭР

Мыекьопэ районым хэхьэрэ станицэу Кужорскэм щыпсэхэрэм ашлэщтыгъ ПенсиехэмкIэ фондм и Адыгэ республикэ Къутамэ ипашэу Къулэ Аскэрбый адэжъ кызырэкIоштыр. Ащ ехьылIэгъэ мэкъэгъэлэу нахъ пасэу чIыплэ лъэгъуплэхэм апалъэгъагъэм кыщилоштыгъ сыхьатыр 14-м ехьулIэу ар кызырэсыщтыр ыкIи цыфхэр зэрэригъэблэгъэщтыр. А уахътэм ехьулIэу пенсиехэм яхьылIэгъэ упчIэ зилэхэри кьэзэрэгъуогъагъэх. Агъэнэфэгъэ сыхьатим ехьулIэу Аскэрбый кьэсыгъ. Ащ игъусагъ пенсиехэр афэгъэуцугъэнхэр, къафэлъытэжыгъэнхэр ыкIи ятыгъэнхэр зэхэщэгъэнымкIэ отделым ипашэу Мамый Римэ.

Станицэу Кужорскэм щалукIагъ

пэублэ гушыIэ кIэкIым юж егъэблэгъэныр ригъэжъагъ.

Апэу А. Къулэм дэжъ кычIэхьагъ Валентина Алексеевар. Ар пенсионер, ильэс 33-рэ стажэу иI. Пенсием кIоным кыпэкIэ сатыушыным шаклоу Iоф щилIагъ, джы шхьэзакъоу мэпсэу. ИлIэу зидунай зыхьожьыгъэр прапорщикэу дзэ къулыкъум хэтыгъ, дзэ пенсие кыратыщтыгъ. А пенсием ипроцент 30 ныIэп шхьэжъусэр зымыIэжыым кышыублагъэу джы ежъ бзылфьыгъэм кыIукIэррэр. Ащ ышIэ шIоигъуагъ Iофшлагъэу иIэм тегъэпсыкIыгъэу ежъ кыIэжыгъэ пенсие аригъэгъэуцумэ кыратын алъэкIыщтыр, джы кыратырэм ар нахьыбэщта, хьауми нахъ мэкIэщта зыфэпIоштыр. Мамый Римэ а бзылфьыгъэм ехьылIэгъэ кьэбарэу ПенсиехэмкIэ фондм IэкIэлъхэр ноутбукымкIэ ыуплэкIугъ, ахэр ыгъэфедэхъээ, бзылфьыгъэм Iофшлагъэу иIэм тегъэпсыкIыгъэу фагъэуцун алъэкIыщт пенсие зыфэдиыр кыIытагъ, джы кыратырэм ригъэпшагъ. Ащ нафэ кышIыгъ ежъ фагъэуцущтыр кыратырэм зэрэнахъ мэкIэщтыр ыкIи зэрэщтыр кыгъээнэ-

жыныр зэрэнахъ фэдэр. А джэуапым ыгъэрэзагъэу бзылфьыгъэр чIэкIыжыгъ.

Лидия Винниковам кIэлэегъаджэу ильэс 42-рэ Iоф ышIагъ, ыныбжкIэ джы ильэс 81-м ит. Ащ кызырIуагъэмкIэ, пенсиеу фагъэуцугъэр Сбербанком кышыцэIуихыгъэ счетым кырагъахъэ, ау кызырэхьыурэмкIэ, ПенсиехэмкIэ фондм кыратырэм нахъ макI икнижкэ кыфидатхэрэр. Римэ ноутбукым дэлъ кьэбархэм ахэплъээ, бзылфьыгъэм пенсиеу фагъэуцугъэр зыфэдиырэм исберкнижкэ кыфидатхэгъэмрэр зэригъэпшагъэх, зэкIэри зэрэздиштырэр ыгъэуцэныгъ. Джэнджэшыгъэ зыгу ильыгъэ ветераныр рэхьат хужьыгъэу, фэлофашIэу фагъэцIагъэмкIэ зэрафэрээр кьариIуи чIэкIыжыгъ.

— Ящэнэрэ купым хэхьэрэ сэкъатныгъэ сI, зы нэр итыжъэп, ятIонэрэмкIэ проценти 10-м нахьыбэп зэрэслэгъэрэр, — кьелуатэ егъэблэгъапэм кьекIоллагъэхэм ящэнэрэу Къулэ Аскэрбый дэжъ кычIэхьэгъэ Вазген Авакян. — Сэкъатныгъэу сIэм пае пенсие кысатынэу тхылхэр зызгъэхьазырыгъэхэр ыкIи

ПФР-м и ГъэлорышIаплэу поселкэу Тульскэм дэтым зесхьыллагъэхэр мэзилI хьугъэ, ау джы кызынэсыгъэм зы сом кысатыгъэп. IофшIэнымкIэ ныбжыым телытэгъэ пенсие сфагъэуцуным пае джыри ильэсырэ ныкьорэ кысфэнагъ. Сыда сшIэщтыр?

ЛIэу тхьаусыхъэ зIэм кыIо-тагъэхэм Къулэр ядэлугъ. А чыплэ дэдэм ПФР-м и ГъэлорышIаплэу Мыекьопэ районым щыIэм ипашэу ЛIыхьурэе Александр пшъэрылъ щыфшIыгъ тхылхэр ауплъэкIунхэщ, Iофыр зэхэфынышъ, егъэблэгъапэм тхьаусыхъэ зIэу кьекIолIэгъэ лIым ифэшъош кьэбар псынIкIэу лъагъэлэсынэу.

Мы мафэм ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ ипашэ егъэблэгъэнэу станицэу Кужорскэм щызэхьыгъагъэм кьекIолIэгъэ пстэуми ифэшъош джэуапхэр аратыжыгъэх, зэкIэ ахэр зэхэщаклохэм къафэрэзэхэу зэбгырыкIыжыгъэх.

Леонид МЕРТЦ.

Сурэтым итыр: **ПФР-м и Къутамэ ипашэу Къулэ Аскэрбый ильэс 81-рэ зыныбжъ пенсионеркэу Лидия Винниковам кыIуатэхэрэм ядэлугъ.**

КЪУАДЖЭМ ИКIЭЛЭ ПIУГЪЭХЭР

Комбайнер цIэрыIу

Мыгъэ хы ШIуцIэ Iушъом Iут поселкэу Кабардинкэ дэт санаториеу «Жемчужина моря» зыфилорэм сыщыIагъ. Ащ нэлуасэ сыщыфэхьугъ лэжъэкIо бэлахъэу, ильэсыбэрэ трактористагъэу, ауужырэ лэжъаным комбайнэу «НивэмкIэ» Красногвардейскэ районым щызэхэщэгъэ хьызмэтшIаплэу «Родинэм» илэжыгъэ Iузыхьыжырэ Анцокъо Кушыку. Кьэбарэу кыIуатэхэрэмкIэ, бэ зыльэгъугъэу ыкIи кыным хэтэу кьэтэджыгъэу зэрэщтыр кызыгурыIуагъ. Ащ гъэзетеджэхэри нэлуасэ фэсшIыхэ сшIоигъу.

1937-рэ ильэсым зэIащIэрэ кьоджэ ин зэкIужъэу, цыф гъэсэгъабэ кызыдэкIыгъэ Адэмые Кушыку кышыхьугъ. Кызырэхьыжыгъэр унэгъо Iужьугъ, зэшипIырэ зэшыпхьуйтфырэ хьуштыгъэх.

Хэгъэгъу зэошхор кызыежъэм, Кушыку ятэу Шувалэ апэу чылэм дащыгъэхэм ащыщыгъ. Чыплэ зэфэшъхьафхэм ащызуагъ. Фашист техаклохэр зэклафэжъхи, апэдэдэ Берлин дэхьагъэхэм ахэтыгъ. ТекIоныгъэр кьыдахыгъэу орден лъапIэхэмрэ медальхэмрэ ыбгъэ кыхэжъыукIыхэу Шувалэ ячылэ кызыдэхьажыым, хьаблэм хэхэми, кьош-Iахьыл-

хэми ягушIогъошхуагъ. Зы мафшIымысэу яколхозэу «Родинэм» хэхьажыи, колхозник кызырэкIоу ригъажыи, бригадир IонатIэм нэсыфэ ильэсыбэрэ щылэжъагъ. Ильэс 78-м итэу идунай зыхьожьыгъэр бэшIагъэ нахъ мышIэми, непэ кызынэсыгъэм иIахьылхэмрэ икьоджэгъухэмрэ агу шIу-кIэ кьэкIыжыи.

Кушыку янэу Хьаджъан а лъэхъэнэ зэжъум сабий быныр хищыжыгъэ колхозым IофшIэ кIозэ. Ыкьохэри ыпхьухэри зыми римыгъэнэцIэхэу ыпIугъэх.

Ильэс кыин зэкIэлъыкIохэм кьахэхьыжыгъэти, Кушыку гъэ-

сэныгъэ тэрэз зэригъэгъотын амал иIагъэп. Дзэм къулыкъу щыхьы 1962-рэ ильэсым кызырэкIожьым, станицэу Ханскэм дэт профессиональнэ-техническэ училищым чIахьыи, зыкIэхьопсыщтыгъэ тракторист сэнэхьатыр ильэскIэ зэригъэгъотыгъ. Якьоджэ колхоз кыгъэзэжыи, зэнэкьокъухэм ренэу апэрэ чыплэр къащыдихэу, дахэкIэ ыцIэ раригъалозэ, ильэсие тракторым тесэу лэжъагъэ. Ащ юж комбайнерым иIэпылэгъоу агъэнафи Iоф ышIагъ, етIанэ, ильэс зытешIэм, комбайнер хьугъэ. Джащ кышыгъэгъагъэу комбайнэ зэфэшъхьафхэм арылэжъагъ. Ауужырэ ильэс заулэм комбайнэу «Нивэм» Iоф рэшIэ. Ильэс кьэс хыныгъом щыпэрытхэм ясатыр хэт, икIэлитIуи Iоныгъо уахътэм иIэпылэгъух. Ахэр игъусэхэу комбайнер хыныгъом фагъэхьазыры.

Кушыку Iоныгъо мэфэ жьоркыбэ кызызэпчыгъ. Ахэм гъэхьагъэу ащишIыгъэхэм кыфахыгъэх автомашинэу «Жигули» зыфилоу шIухьаф-

тынэу кыратыгъэр, наградэ зэфэшъхьафхэу кырапэсыгъэхэр.

Кушыку пенсием зыкIуагъэр бэшIагъэ, ыныбжкIэ мыгъэ ильэс 75-м нэсыгъ. Ащ пае кьанэрэп комбайнер мыгъэрэ Iоныгъом дэгъоу фигъэхьазырыныр.

Кушыкурэ ишхьэгъусэу Сарэрэ шъэуипIырэ зы пшъашъэрэ зэдапIугъэх, рагъэджагъэх ыкIи алъэ тырагъэуцагъэх. Анахьыжъэу Марыет къуаджэу Адэмые дэт ублэпIэ

еджапIэм икIэлэгъадж. Алики кIэлэгъадж, Валери Юри шоферых, Аскэр таксистэу кьалэу Мыекъуапэ щэлажъэ.

Кушыку джыри Iоныгъо зэкIэлъыкIуабэм ахэлэжъэнэу фэтэлэ. ШIоу щылэр кьыдэхъунэу, псауныгъэ пытэ илэнэу тыфэлъаIо.

КЪЭДЭ Мухьедин.

Сурэтым итыр: **Анцокъо Кушыку.**

Тезыхыгъэр ЛIэхъусэжъ Хьаджэртбый.

Зэхэзыщажьхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

Къыдзыгъжыкырр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкъ ИофхэмкӀэ,
ІэкӀыб къэралхэм
ащыпсэурэ тилъэп-
къэгъухэм адырӀэ
зэпхыныгъэхэмкӀэ
ыкӀи къэбар жьу-
гъэм намалхэмкӀэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шхьалэр

ДЭРБЭ
ТИМУР

Редакциер
зидэщылэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.
Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шхьалэм
иапэрэ:
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшгъэдэкӀыжъ зы-
хьырэ секретарыр:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьаты-
гъэр:
Урысые Федерацием
хэутын ИофхэмкӀэ,
телерадиокъэтын-
хэмкӀэ ыкӀи зэлъы-
ІэскӀэ амалхэмкӀэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэло-
шӀапӀ, зэраушыхьа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым къыхиу-
тыхэрэм мышьып-
къагъэу къахафэ-
хэрэмкӀэ къэзыт-
хыгъэхэм пшгъэдэ-
кӀыжъ ахы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым шылажэхэр-
рэмрэ яеплъыкӀэ
зэтемыфэн ылъэ-
кӀышт. Гъэзет-
еджэхэм къыт-
фагъэхьырэ тхы-
гъэхэр зэхэтфы-
хэрэп ыкӀи къэ-
зытхыгъэхэм
алӀкӀэдгъэхьа-
жыыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
3536
Индексхэр
52161
52162
Зак. 1202

Хэутыным
узшыкӀэтхэнэу щыт
уахьтэр
Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкӀэтхэгъэхэ
уахьтэр
Сыхьатыр 18.00

Мэфэ зэфэшъхьафхэм зэхашщэштха?

Чэщым Европэм имузей-
хэм ащызэхашцэрэ
Іофтхьабзэхэр гум шӀукӀэ
къенэжыых. Адыгэ Рес-
публикэм и Лъэпкъ му-
зейрэ КъокӀыплэм щыпсэ-
урэ лъэпкъхэм
искусствэхэмкӀэ я Къэра-
лыгъо музейрэ ямэфэкӀ
зэхашцэхэм тапэкӀи къа-
фэдгъэзэжъзэ, культурэм
пыщагъэхэм яеплъыкӀэхэм
тигъзетеджэхэр ащыд-
гъэгъозэщтых.

А упчӀэр тимузейхэм ащызэхэт-
хыгъ. КъокӀыплэм щыпсэурэ
лъэпкъхэм искусствэхэмкӀэ я Къэ-
ралыгъо музей цыф макӀэп щыт-
лӀэгъугъэр. Зэгъэпшэнхэм къау-
шыхьаты ащ фэдэ мэфэкӀхэр на-
хьыбэрэ зэхэцгъэнхэ зэрэфаер.

Дунаим щыцӀэрыӀо сурэтышӀ-
модельерэу СтӀашгу Юрэ адыгэ
шъуашэу ышӀыгъэхэм уяплъызэ,
политикэм, экономикэм, лъэпкъ
шэн-хабзэхэм, нэмыкӀхэм уягу-
шысэ. СтӀашгу Юрэ ышӀырэ адыгэ
шъуашэхэр, лъэпкъ тхыпхьэхэр,
нэмыкӀ пкъыгъохэр щыӀэныгъэм
«къыхэгъушыкӀыхэзэ», уагъэгъуа-
зэ. Анастасия Сюстовамрэ Ека-
терина Гетмановамрэ музеем бэрэ
чӀахьэхэрэп, уахьтэр афимыкӀоу
алыгът. Ю. СтӀашгум ИофшӀагъэ-
мэ зэпшгъэшгъэгъухэр яплъыхэзэ,
пчыхьхэр хэкӀотагъэми, музеем
чӀэкӀыжыныхуэ фэягъэхэп.

Сабыйхэр ягъусэхуэ ны-тыхэри
музеем щытлӀэгъугъэх. Адыгэ
Республикэм культурэмкӀэ имини-
стрэу Чэмышъо Гъазый, музейхэм
ялофышӀэхэм гушыӀэгъу тафэ-
хьугъ. Ащ фэдэ мэфэкӀхэр музей-
хэм зы мафэм, а зы уахьтэм зэхамы-
шцэмэ нахьышӀукӀэ тлътытагъэ.
Арышъ, мыщ къыкӀэтыкӀоу къэт-
тхыштхэм еплъыкӀэ зэфэшъхьаф-
хэр къащытӀотэщтых.

Сурэтхэр музейхэм къащыты-
рахыгъэх.

Лъэпкъ музеем ыпашъхьэ къы-
щызэрэугъоигъэхэр концертхэм,
модэм ехьылӀэгъэ къэгъэлъэгъон-
хэм яплъыгъэх. Мыекъоппэ къэра-
лыгъо технологическэ университе-
тым иныбжыкӀэхэм лъэпкъ шъуа-
шэхэр къагъэлъагъохэзэ, тарихым
щыц къэбархэм гукӀэ уахащэ-
щыгъ. КъэшъокӀо купэу «Мые-
къуапэ инэфыльтэхэм», кӀэлэцӀыкӀу
орэдыӀо ансамблэу «Кубаночкэм»,
орэдыӀоу ІэтжыкыкӀо Фатимэ, нэ-
мыкӀхэм мэфэкӀыр къагъэдэхагъ.

Лъэпкъ музеем чӀэлъ пкъыгъо-
хэм якъэгъэлъэгъон дэгъоу зэхаш-
цэгъагъ. Музеем ИофышӀэхэу
МамрыкӀо Саидэ, Сихьаджэко
Иринэ, Тэу Аслъан адыгэмэ яшэн-
хабзэхэм, тичӀыгу археологмэ къы-
щагъотыгъэ тарихъ пкъыгъохэм
яхьылагъэу къаотагъэмэ цыфыбэ
ядӀугъ. Хэгъэгъу ззошхом джырэ

уахьтэ ІупкӀэу укытегушыӀэныр
ІэшӀэхэп. КъудаикӀо Марыетрэ
Бэгъэдыр Людмилэрэ непэрэ уахь-
тэмрэ тарихым къырыкӀуагъэмрэ

зэрапхыхэзэ, къэгъэлъэгъонхэм
къагъэгъушылагъэх.

УмышӀгъу, дэгъоу узыщымы-
гуауэр сьдӀэуштгъу бгъэлъэплӀэшта?

АТЛЕТИКЭ ОНТЭГЪУР

Джамбэчыехэм якӀулайныгъэ хагъахъо

Адыгэ Республикэм атлетикэ
онтэгъумкӀэ и СДЮСШОР
изӀлухыгъэ зэнэкъокъу Мыекъуапэ
щыкӀуагъ. Джамбэчые щыц батыр-
хэм чемпиони 5 къахэкӀыгъ. Тре-
нер-кӀэлэзегъаджэу Чэмбэхуэ Анзор
ыгъэсэрэ ныбжыкӀэхэм къоджэ
спортым зыкӀегъэӀэтыгъэным фэшӀ
гъэхьагъэхэр ашӀых, тагъэгъушӀо.

Яонтэгъугъэхэм ялтыгыгъэу апэрэ чыплӀэхэр
къыдзыыхыгъэхэр: ШъэфрыкӀо Адам, Беда-
нэкӀо Тимур, Бысыдж Аскэр, КъумыкӀу Ас-
лъан, Шъэожъ Алай — зэкӀэри Джамбэчые
щыщых. АрютӀон Кочконян — Штурбино, Сидэ

Рэмэзан — Кошхьабл, Цышэ Мурат — Улап,
Іэшъынэ Салбий — Гъобэкъуай.

РСФСР-м изаслуженнэ тренерэу, Адыгэ
Республикэм атлетикэ онтэгъумкӀэ и СДЮСШОР
идиректорэу Хьуажэ Мэдждэ къызэрэ-
тилуагъэу, тиныбжыкӀэхэм якӀулайныгъэ зэ-
рхагъахьорэр зэрагъэшӀэным пае ащ фэдэ зэ-
нэкъокъухэм шлуагъэ къаты. Адыгеим ибатыр
ныбжыкӀэхэу Родион Бочкаревымрэ Игорь
Ермиловымрэ Урысыем изэнэкъокъу хэлэ-
жъэнхуэ загъэхьазыры. ЗӀукӀэгъухэр къалэу
Саранскэ жьоныгуакӀэм и 28-м щаублӀэштых.

Сурэтыр республикэм и СДЮСШОР изэ-
нэкъокъу къыщытырахыгъ.

ФУТБОЛ. ЯТІОНЭРЭ КУПЫР

ТыпфэгъушӀо, «Ротор!»

«Дагдизель» Каспийск — «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — 2:0.
ЖьоныгуакӀэм и 19-м зэдешӀагъэх.
Зезыщажьхэр: А. Гуренко, Е. Хомченко — тӀури Астра-
хань, Д. Недвижай — Кисловодск.

«Зэкъошныгъ». Плахтий, Датхъужэ (Казаков, 82), Абаев,
Кузнецов, Кияшкин, Батырбий, Жегулин, Сандаков (Маг-
кеев, 52), Хьабэчыр, Лучин (Хьабил, 75), Василькин.

КъэлапчӀэм Іэгуаор дзэыдзагъэхэр: Гитинов — 32, Ма-
метов — 89.

«Дагдизель» ифутболисти 5-мэ
шапхьэхэр зэраукъуагъэхэм фэшӀ
судьям афигъэпытагъ. Джащ фэ-
дэу Адыгеим ифутболистхэу В. Лу-
чинымрэ М. Магкеевымрэ судьям
къафигъэпытагъ. Бысымхэр
нахь дысэу ешӀагъэхэу плыгъэшт-
ми, зӀукӀэгъум текӀоныгъэр къы-
щыдахи, апэ ит командитфымэ

ащыц хьунхэм фэшӀ гугъэу яӀэм
хагъэхьуагъ. «Зэкъошныгъэр»
мыкошӀыр командэу тӀлътытэ —
я 12-рэ чыплӀэр зыфигъэунэфы-
гъэм фэд.

Купым зэрэщешӀагъэхэр
«Ротор» — «Биолог» — 3:0,
«ФАЮР» — «Ангушт» — 1:4,
«Таганрог» — «Олимпия» — 3:0,

«Кавказтрансгаз» — «Динамо»
— 3:0, «Славянский» — СКА —
3:0, «Астрахань» — «Ала-
ния-Д» — 3:0, «МИТОС» —
«МэщыкӀу» — 0:1, «Торпедо» —
«Энергия» — 4:0.

Команди 6-мэ пчъагъэр 3:0-у
текӀоныгъэр къызэрэдахыгъэр
тшӀогъэшӀэгъон. «Ротор» Волго-
град апэрэ купым хэхьагъ. Фут-
болымкӀэ тарихъ хэхыгъэ зигъэ
къалэм тыфэгъушӀо, Урысыем икоман-
дэ анахь лъэшхэм якуп хэхьажы-
нэу фэтӀэ.

ЧыплӀэу зыдэщытхэр

1. «Ротор» — 75
2. «Торпедо» — 68
3. «Славянский» — 58
4. «Дагдизель» — 57
5. «МэщыкӀу» — 55
6. «Астрахань» — 50
7. «Динамо» — 49

8. «Ангушт» — 49
9. «МИТОС» — 44
10. «Кавказтрансгаз» — 41
11. «ФАЮР» — 40
12. «Зэкъошныгъ» — 37
13. «Таганрог» — 35
14. «Олимпия» — 33
15. «Энергия» — 32
16. «Биолог» — 31
17. «Алания-Д» — 29
18. СКА — 28.

ЖьоныгуакӀэм и 25-м «Зэ-
къошныгъэр» «ФАЮР» Беслан
тыкӀалэ щыӀукӀэшт. Жьоныгуа-
кӀэм и 31-м тифутболистхэр Таган-
рог шешӀэштых, а мафэм 2011 —
2012-рэ илӀэс зэнэкъокъур аухьшт.

НэкӀубгъор
зыгъэхьазырыгъэр
ЕМТӀЫЛЬ Нурбий.